

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента – старшого наукового співробітника,
кандидата педагогічних наук,
доцента кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
СТЕЧКЕВИЧА ОЛЕГА ОРЕСТОВИЧА

про дисертаційне дослідження
БОДНАР ТЕТЯНИ ОЛЕКСАНДРІВНИ
«Організація змішаного навчання в університетській освіті США»
представлене на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та їх ефективна реалізація в системі вищої освіти сприяє створенню нових (реорганізації) моделей навчання, зокрема дистанційного (distance learning), електронного (e-learning), мобільного навчання (m-learning), змішаного (blended learning), гібридного (hybrid learning) та ін. В умовах глобалізаційних викликів (світова пандемія COVID-19) використання змішаної форми навчання забезпечило нові формати та можливості для закладів вищої освіти реалізовувати освітні стратегії та удосконалювати технологічні інструменти організації навчального процесу. Пошук шляхів удосконалення організації освітнього процесу в умовах змішаного навчання зумовлює вивчення світових практик, зокрема досвіду США. Важливість вивчення досвіду США підтверджується тим фактом, що європейські моделі змішаного навчання брали за основу американський досвід.

Нині система змішаного навчання в США являє собою складну соціально-освітню єдність, якій властива демократичність, відкритість, гнучкість формально-змістового наповнення, мобільність підходів до навчання. Під час вивчення переваг змішаного навчання і потреб впровадження його в систему вищої освіти американські науковці проаналізували понад тисячу емпіричних досліджень, основною метою яких було визначення рівня ефективності використання традиційного, онлайн та змішаного навчання.

Ураховуючи вищезазначені чинники, вивчення досвіду США щодо організації змішаного навчання в університетській освіті та використання інноваційних ідей цього досвіду сприятиме розвитку системи змішаного навчання у ЗВО України в сучасних умовах.

Тема дисертаційного дослідження Боднар Т.О. відповідає науковому напрямку кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» «Теоретико-методичні засади професійного розвитку

особистості». Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади особистісного і професійного розвитку сучасного фахівця в умовах інтеграції у міжнародний освітній простір» (номер державної реєстрації 0121U113179). Тему роботи затверджено на засіданні вченої ради Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» (протокол № 9/18 від 08.10.2018р.) та уточнено (протокол № 8/23 від 20.03.2023 р.).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Оцінюючи найбільш вагомі наукові результати дисертаційного дослідження, виокремлюємо ті, що мають теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Дисертанткою з'ясовано сутнісні характеристики та стан дослідження проблеми змішаного навчання в порівняльно-педагогічному дискурсі; здійснено ретроспективний аналіз та розроблено періодизацію розвитку змішаного навчання в університетській освіті США; досліджено дидактичні особливості організації змішаного навчання в університетах США; з'ясовано особливості впровадження елементів змішаного навчання у ЗВО України та обґрунтовано науково-методичні рекомендації щодо використання інноваційних ідей американського досвіду в Україні.

3. Нові факти, одержані здобувачем

У дисертаційній роботі Боднар Т.О. вперше виявлено особливості організації змішаного навчання в університетській освіті США (проекування структури змішаних курсів, навчально-методичне забезпечення, інформаційно-технологічна підтримка змішаного навчання); розроблено періодизацію розвитку змішаного навчання в США (шість періодів розвитку: 1840-і рр. – період реалізації комбінованого навчання у поштовому форматі; 1960 – 1970-і рр. – період перших комп'ютерів та платформ для взаємодії між користувачами в режимі реального часу; 1970 – 1980-і рр. – період комбінування навчання та супутникового, інтерактивного телебачення; 1980 – 1990-і рр. – період інтенсивного використання переносних цифрових носіїв для збереження інформації; 1990 – 2000-і рр. – період розвитку глобальної мережі, де навчання комбінується з веб-ресурсами, хмарними середовищами для зручного збереження, обміну масивів даних; 2000 – дотепер – період стрімкого розвитку ІКТ, штучного інтелекту, машинного навчання, доповненої й віртуальної реальності тощо); обґрунтовано науково-методичні рекомендації щодо використання інноваційних ідей американського досвіду змішаного навчання в системі університетської освіти України; уточнено зміст понять «змішане навчання», «гібридна педагогіка», «цифрова освіта», «цифрова грамотність», «дистанційне навчання». Подальшого розвитку набули ідеї щодо розвитку

електронного та дистанційного навчання в системі університетської освіти США та України.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації та публікацій Боднар Т.О. дає підстави для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених авторкою результатів. Вивчення джерельної бази (275 найменувань, з них 195 – іноземними мовами), уможливило виокремлення суперечностей: об'єктивною потребою ґрунтовного аналізу інноваційних ідей зарубіжного досвіду організації змішаного навчання в системі університетської освіти та відсутністю його детального вивчення й узагальнення у вітчизняній педагогічній теорії й практиці; наявним значним досвідом організації змішаного навчання в університетах США та недостатнім рівнем ознайомленості з цим досвідом української науково-педагогічної спільноти; стрімким розвитком ІКТ і недостатнім рівнем готовності українських університетів до організації змішаного навчання; визнанням змішаного навчання як перспективної моделі організації освіти та відсутністю розроблених науково-методичних рекомендацій щодо використання зарубіжного досвіду організації змішаного навчання в університетах.

Науковий апарат, викладений у вступі, дає можливість цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми організації змішаного навчання в університетській освіті США. Для виявлення особливостей організації змішаного навчання в університетах США та обґрунтуванні можливостей творчого використання інноваційних ідей американського досвіду в Україні було використано адекватні теоретичні та практичні методи наукового дослідження.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації забезпечені комплексним аналізом значної кількості джерел; використанням відповідних методологічних підходів до дослідження та комплексу взаємопов'язаних методів з метою розв'язання визначених завдань та досягнення мети дослідження; ефективним впровадженням матеріалів та результатів дослідження у роботу закладів системи освіти України.

Дисертацію написано на належному науковому рівні. Дисертантка володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, розміщені в ній таблиці, діаграми та додатки.

Зміст поданих анотацій відображає зміст дисертації та висвітлює її суттєві аспекти та основні положення. Рівень апробації результатів дослідження є також достатнім і підтверджується участю дисертантки у науково-практичних конференціях різного рівня.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Запропоновані в роботі теоретичні та методичні матеріали можуть бути застосовані під час проведення навчальних занять у закладах вищої освіти; для удосконалення освітнього процесу; написання публікацій науковцями. Результати дослідження впроваджено у роботу Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка №719 від 22.05.2023), Мукачівського державного університету (довідка №856 від 29.05.2023), Національного університету «Львівська політехніка» (довідка №67-01-1217 від 24.05.2023), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка №06109 від 25.05.2023), Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 1602-Н від 12.06.2023).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Матеріали, положення, висновки та пропоновані рекомендації можуть бути використані для розроблення змісту та навчально-методичного забезпечення дисциплін «Педагогіка» (тема «Основні категорії педагогіки», «Суть і зміст методів навчання»); «Порівняльна педагогіка» (тема «Тенденції розвитку освіти в сучасному світі»); «Професійна педагогіка» (тема «Основи дидактики професійної освіти»). Дослідницькі матеріали можуть бути використані в історично-педагогічних, психологічних, педагогічних, порівняльних, соціально-філософських дослідженнях, а також у розробленні курсів з педагогіки вищої школи, порівняльної педагогіки, спецкурсів та спецсемініарів з проблем педагогічних інновацій. Результати дослідження можуть стати цінним науковим джерелом у практичній роботі ЗВО з метою активного впровадження змішаного навчання. До дослідницьких матеріалів варто звертатися магістрантам, аспірантам у ході підготовки наукових розвідок з педагогічної компаративістики.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації, значною мірою забезпечується логічною структурою роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню поставлених завдань дослідження. Логічну структурованість роботи забезпечують висновки та узагальнення, а також унаочнюють 2 таблиці, 26 рисунків та додатки.

У розділі «Теоретичні основи організації змішаного навчання в університетській освіті США» розглянуто проблему змішаного навчання на основі наукових теорій, фактів, досліджень та інших тверджень, запропонованих зарубіжними вченими, які досліджують проблематику змішаного навчання в американській освіті. Представлено наукові методи, що

посприяли ґрунтовному дослідженню та характеристиці змішаного навчання у вищій школі США. Здійснено ретроспективний аналіз та досліджено періоди розвитку змішаного навчання в США.

У другому розділі «Дидактичні засади організації змішаного навчання в університетах США» досліджено сучасні тенденції інформатизації американського суспільства, що вплинули на формування цілей, змісту, форм, методів організації освітнього процесу в університетах США. Висвітлено навчально-методичне та інформаційно-технологічне забезпечення змішаного навчання в американському досвіді, зокрема з'ясовано, що університети постійно експериментують у розробленні та оновленні змісту і структури змішаних курсів, використанні інноваційних методик навчання, залученні сучасних інформаційних ресурсів і програмного забезпечення, удосконаленні навчально-методичного супроводу та матеріально-технічного оснащення.

У третьому розділі «Можливості використання інноваційних ідей американського досвіду організації змішаного навчання в системі університетської освіти України» проаналізовано окремі аспекти організації освітнього процесу за допомогою ІКТ в ЗВО України. Запропоновано та роз'яснено необхідність використання інформаційних технологій, виходячи з американської практики організації змішаного навчання для подальшого удосконалення освітнього процесу в українських ЗВО. Сформульовано науково-методичні рекомендації для розвитку та практичного використання інноваційних ідей американського досвіду організації змішаного навчання в системі вищої освіти України

У мовно-стилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення одержаних дисертанткою результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. У п. 1.1 роботи авторкою наведені численні означення ключових понять дослідження. Враховуючи той факт, що в новизні роботи зазначено уточнення деяких із них, було б доцільно чіткіше виокремити ці авторські означення у тексті роботи.

2. У п. 1.2 роботи значна частина матеріалу висвітлює тлумачення сутності понять «традиційний, змішаний та гібридний формати», які подані у вигляді інфографіки, що розміщена в тексті та відповідних додатках. Було б доречно звести проведені порівняння в єдину загальну таблицю.

3. У п. 2.1 йдеться про органічну структуру організації змішаного навчання в США. На нашу думку, можна було б розширити висвітлення проблем і

суперечностей, які виникають у процесі запровадження такого формату навчання.

4. У п. 3.2 авторка подає науково-методичні рекомендації щодо використання інноваційних ідей американського досвіду організації змішаного навчання у системі університетської освіти України. Вважаємо, що було б доречним доповнити її низкою заходів для формування готовності здобувачів освіти до роботи в умовах змішаного навчання.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Наукові результати та основні положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у 16-ти працях: 6 статей у виданнях, що належать до переліку наукових фахових видань України; 8 тез доповідей – у збірниках матеріалів міжнародних наукових та науково-практичних конференцій; 2 праці, що додатково висвітлюють результати дослідження.

10. Висновок

Отже, рецензоване дисертаційне дослідження Боднар Т.О. на тему: «Організація змішаного навчання в університетській освіті США» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка Боднар Тетяна Олександрівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Рецензент:

старший науковий співробітник,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та
інноваційної освіти

Національного університету
«Львівська політехніка»

Підпис Стечкевич О.О. засвідчую.
Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»

Олег СТЕЧКЕВИЧ

Роман БРИЛИНСЬКИЙ